

ארבעת הגברים

(פרק רביעי מהטרילוגיה) *

נגיב מחפז

הדר האוכל היה בקומה העליונה, בסמוך לחדר ההורים. ליד שני חדרים אלה היה בקומה זו חדר אירוח, וחדר שאין בו מאומה מלבד צעצועים אחדים, שפמאל היה משחק בהם בשעות הפנאי. מפת-הארוחה היתה כבר פרושה על השולחן הנמוך, ומסביב נסדרו מחצלות קטנות לשיבה. האדון התישב בראש השולחן ורגליו מוצלבות. אחר הופיעו שלושת האחים בזה אחר זה. לימין האב התישב יאסין, לשמאלו — פהמי, ומולו — פמאל. האחים ישבו בנימוס ובענווה, ראשיהם מורכנים כבשעת תפילת-הציבור. שלושתם כאחד — פקיד ביה"ס, הסטודנט למשפטים ותלמיד ביה"ס ח'ליל אגא, ישבו כך, איש מהם לא העז להישיר מבט בפני אביו. יתר-על-כן, הם אף נמנעו בנוכחותו מלהביט איש בעיני אחיו פן יתגנב חיוך לפניו של מאן-דהוא מסיבה כלשהי, וכתוצאה מכך יהיה מטרה לזניפה אימתנית שלא תנעם לו כלל. אל-נכון, האחים יושבים בצוותא עם אביהם אך ורק בסעודת הבוקר, שכן הם שבים אל הבית בערב, לאחר צאת האדון לבילוייו הליליים כתום שנת הצהריים שלו. ארוחה זו, אף שלא היתה אורכת זמן רב, היתה מכבירה אוכפה עליהם בשל הנימוס, הצבאי ממש, שנתחייבו בו, ובשל האימה הרובצת עליהם ומחדדת את רגישותם במעמד זה, דווקא משום שניסו בכל מאדם להימנע ממשגים ופליטות פה. הוסף לכך, שאווירה זו האופפת את ארוחת הבוקר, היתה מקלקלת כל הנאה מהנאות האכילה.

ברגעים שלפני בוא אמינה ובידה מגש האוכל, נהג האדון תדיר לשלח מבט חוקרני לעבר בניו; ומשמצא אפילו רישול של מה-בכך, כגון כתם בבגד, היה נזוף בעברייני בחומרה רבה. עתים היה שואל את כמאל בגסות: "רחצת את ידיך?", וכשהיה כמאל משיב בהן, היה האב מוסיף ואומר בלשון של נגיד-ומצווה: "הראה לי אותן". הנער היה פושט כפות ידיו וליבו מפרפר מפחד. תחת לעודדו שיוסיף וישמור על נקיון היה האב מאיים בזו הלשון: "אם תשכח פעם לרחוץ אותן לפני הארוחה אקטע אותן ואשחרר אותך מטרחתך!"; ועתים היה שואל את פהמי: "האם מכין בן-הכלבים את שיעוריו או לא?". לפהמי מובן היה מאליו ש"בן-הכלבים" הוא כינוי המוסב אל כמאל והיה משיב לאמור, שאחיו הצעיר משנן היטב את שיעוריו. ואכן שובבותו של הנער, שכה העלתה את חמת אביו, לא מנעה ממנו מלהתאמץ בלימודיו, ותעיד על כך הצלחתו ואף היותו בין הטובים בכיתתו. אלא שהאדון אחמד היה תובע מילדי ציות עיוור, דבר שלא נעם לנער שמשחקו חביב עליו מאוכל. על-כן היה האב מוסיף ומעיר לאחר תשובת פהמי, לאמור: "הנימוסים ערכם גדול מההשכלה", ואחר פונה אל כמאל ואומר תקיפות: "אתה שומע, בן-כלבים?".

האם באה, נרשאת את מגש האוכל הגדול והניחה אותו על השולחן. היא נסוגה אחור עד סמוך לקיר החדר, שם עמד שולחן קטן ועליו כד מים. ניצבה דרוכה, כמצפה לקריאה. במרכזו של מגש הנחושת הנוצץ היתה צלחת גדולה סגלגלה מלאה פולים מטוגנים בשומן עם ביצים, בקצהו החד של המגש ערימה של פיתות זמנות; ובקצה השני — צלחות זעירות שבהן גבינה, לימון ומלפפונים כבושים זכין מלח ופלפל. תאבונם של האחים היה במלוא אונו, אך הם שמרו היטב על צורתם הקפואה וניסו להתעלם משפע המאכלים מרניני-הלב שהאם הניחה מולם. לבסוף הושיט האדון את ידו לפיתה, נטל אותה, בצע אותה לשניים ומלמל: "איכלו". כל הידיים הושוטו לעבר הפיתות בזו אחר זו על פי סדר הגיל, כלומר: יאסין, פהמי ואחרון — כמאל. החלו אוכלים בנימוס ובענווה. האדון-האב היה אוכל בחיפזון ובשפע, וכמו לסתותיו מכונת גריסה העובדת ללא הרף. היה תוחב אל תוך פרוסת-לחם מיגוון גדול מכל הסוגים שעל פני המגש: פולים, ביצים, גבינה, פלפלים חמוצים ולימון פבוש, ולועס את אשר בפיו כשידייו עמלות בליקוט מאכלים לנגיסה נוספת. אלא שהבנים לא היו מעיזים לנהוג כאביהם, והיו אוכלים במתינות ובאיטיות, ככל שקצב זה מנוגד לטבעם הסוער. אלא שלא נעלם מהם, משלושתם, שהערה תקיפה מצפה למי שיהיו להיסחף עם תאוותו ולצאת מגדר המתנינות והנימוס. לכמאל במיוחד גרמו קפידות אלה מרירות רבה, שכן ירא היה את אביו אף יותר מאחיו. והלוא האב לא היה עובר את גבול הנזיפה והצעקה ביחסו עם שני הגדולים, ואילו כמאל זוכה היה בבעיטה ובחבטת. לכן היה לועס את פיתו בזהירות, כולו מתוך, ומידי פעם מגניב מבט לאוכל ההולך ומתמעט על המגש, וככל שהתמעט האוכל כן גברה דאגתו וציפה בכיליון עיניים שאביו יתן אות כלשהו המורה על כך שעומד הוא לסיים את סעודתו ולהותיר לבן הזדמנות למלא את כרסו. אלא שחרף המהירות שבה היה האב זולל את המאכלים, וחרף גודלן של נגיסותיו עשירות-המיגוון, ידע כמאל מנסיונו שהסכנה האמיתית לאוכל באה לאו דווקא מציידו של האב, אלא בעיקר מצד שני האחים. כי-על-כן האדון היה ממחר לאכול וממחר לשבוע, ואילו האחים היו אצים לפתוח בהסתערות של ממש מיד עם הסתלקות האב, ולא היו זזים מן השולחן עד אשר כילו כל דבר הראוי לאכילה. וכך, ברגע שקם האדון ממקומו ויצא מהחדר, שינס כמאל את מתניו ועט על המגש כמי שנכנסה בו רוח תזזית. שתי ידיו נעו גם-יחד: יד מושטת לצלחת הגדולה ויד — אל הצלחות הזעירות. אולם מאמציו אלה נראו חסרי-תכלית לנוכח מרצם של שני אחיו, לכן נאלץ כמאל לנקוט בתחבולה שאליה היה פונה בשעת הדחק, דהיינו להתעטש מעל המגש בכוונה תחילה. בעשותו כן נסוגו האחים לאחור, כשהם צוחקים בקול רם, ואילו כמאל נותר סמוך-ובטוח, לבדו בשדה המערכה.

האדון חזר אל חדרו לאחר שרחץ את ידיו, ובעקבותיו הגיעה אמינה ובידה גביע, שלתוכו נוצקו שלוש ביצים בלתי מבושלות עם מעט חלב. הגישה את הגביע אל האדון והוא גמעו, אחר ישב לו לשותות את הקפה של שעת הבוקר. גביע גדוש זה שקדם לקפה סימל את סוף ארוחת הבוקר, והיה אחד ממרשמי-הפלא (כגון שמן דגים, אגוזים-ושקדים בסוכר) שהתמיד בנטילתם בתום ארוחותיו, או בין הארוחות, לשם שימור בריאותו ובריאות גופו הגדול, בהתחשב בכל אשר תבעו בילוייו הליליים מגוף זה. מלבד זאת, הקפיד לגדוש את ארוחותיו בבשר למינהו ובמאכלים המזינים במיוחד, מכאן שזילזל הוא בארוחות קלות או אפילו ארוחות רגילות, וראה בכך בזבוז זמן שאינו ראוי לשכמותו. לפנים יעצו לו ליטול חשיש להגברת התיאבון, שלא לדבר על יתרונותיו האחרות של סם זה, אלא שנפשו לא נמשכה אחריו והוא התרחק מעל החשיש בלי יסורי-פרידה. חוסר התלהבותו מהחשיש נבעה בעיקר מהעובדה

* פרקים 1-2 פורסמו ב"עתון 77", גל' 7; פרק 3 — גל' 8-9.

שסם זה משרה על נוטלו קיפאון, המלווה שתקנות, גם כשהוא שרוי בתוך ידידי-נפשו, לכן סלד הוא מתופעות-לוואי אלה, המנוגדות לאופיו, והלוא אין דבר חביב עליו כשעת עליצות והתרונות והתמזגות והתבדחות וגלי צחוק ועליצות; וכדי שלא יאבד את התכונות הדרושות למאהבים רבי-עלילות אימץ לעצמו סם מיוחד, מעשי ידיו של מוחמד ע'מי מוכר הכוסכוס שבמבואות אל צאלחיה אשר בשוק הצורפים. הלה היה מכין את הסם למובחרים שבלקוחותיו, סוחרים וגבירים למיניהם. האדון לא הגיע לידו התמכרות לסם זה אולם היה פונה אליו מפעם לפעם ובעיקר מדי הגיעו לפרשת-אהבים חדשה, וכל שכן כאשר האישיה החדשה היתה אחת המנוסה היטב בהילכות גברים.

משסיים האדון לשותות את הקפה ניגש לראי והחל לובש את פריטי הלבוש שאמינה היתה מגישה לו בזה אחר זה. העיף מבט נוקב אל מלבושו, סרק את שערו השחור הנפלג לעבר שני צדעיו, סידר את שפמו ושזר באצבעותיו את קצותיו. עתה בחן היטב את צורת פניו, אחר הסב את ראשו לאט ימינה כדי לראות את צידו השמאלי, ושמאלה, כדי לראות את צידו הימני. משנחה דעתו מהופעתו הושיט ידו לאשתו וזו מסרה את צנצנת מי-הקולון שהספר חסנון הכינה בעבורו. הוא טבל בנוזל את ידיו ואת פניו והתיו מעט על גלימתו ועל מטפתו, ולבסוף חבש את התרבוש, נטל את מקלו ויצא מהחדר בהותירו מאחוריו ריח ניחוח. ריח זה, שמקורו בפרחים שונים, ידוע היטב לבני הבית, לכולם, ומשמגיע היה לנחירי מי מהם היתה מצטיירת בדמיונו דמותו של האדון מרצין הפנים, ואז מתעוררים בליבו, לצד האהבה, יראת כבוד ופחד. אלא שריח זה בשעת בוקר זו בישר את לכתו של האדון. מכאן שהיתה נוצרת תחושת רווחה, כדרך שמתרווח האסיר בשומעו את צליל שרשראות הברזל המוסרות מעל ידיו ורגליו ביודעו שעוד-קט תושב לו חירותו ויוכל להרבות בלהג, צחוק, זימרה ותנועה בלא חשש או כפייה.

יאסין ופהמי גמרו להתלבש, ואילו כמאל אץ-רץ לעבר החדר מיד עם צאת אביו כדי לספק את תאוותו לחקות את תנועות האב, שקודם לכן עקב אחריהן בעינו מעבר לסדק הדלת הסגורה. עתה ניצב הוא מול הראי והביט בשביעות-רצון בדמות דיוקנו, ופנה אל אימו בקול מצווה כשהוא מנסה לשוות לקולו צליל גברי — "צנצנת מי-קולון, אמינה". ידוע ידע שפנייתו לא תיענה, ומיד העביר ידיו על פניו, על מעילו ועל מכנסיו הקצרים כאילו מזה עליהם מי-קולון. אמו עמדה כשהיא מנסה לכבוש את צחוקה, אך הוא הוסיף להביט בפנים חמורים. עתה סקר את פניו בראי לצד שמאל ולצד ימין, סידר את שפמו ופתל את קצותיו, לבסוף הפנה פניו מן הראי וגיהק. הביט באמו, וכשמצא אותה צוחקת במלוא פיה אמר כמוחא: "מדוע לא אמרת לי 'לבריאות'?" האישיה גמגמה, צוחקת: "לבריאות, אדוני", כמאל יצא מהחדר בחקותו את דרך הליכתו של האב ובהניעו את יד ימינו כאוחזו במקל ההליכה.

האם ושתי בנותיה נחפזו אל המשרבייה ועמדו מאחורי החלון הנישקף לרחוב הנחאסין. והביטו מבעד לחרכים לראות את הגברים בלכתם בדרך. הנה האדון הולך לו במתינות, כולו הוד וחדר, וידיו מתרוממות מדי פעם לאות ברכה. הנה קמו יצאו לכבודו חסנון הספר, חאג' דרוויש מוכר הפול, וביומן מוכר המיץ וכל השאר. עיני נשות הבית, שופעות אהבה, עקבו אחריו.

אחריו הלך פהמי, בצעדים מהירים כלשהו, ויאסין, גוף של שור והידור של טווס; ואחרון הופיע כמאל, ואך צעד צעד או שניים הסתובב לאחור, הרים מבטו אל החלון ביודעו שאימא ואחיותיו אורבות שם, אחר הוסיף לכת כשתחת בית שחיו ילקוט ביה"ס ורגליו תרות אחר חלוק אבן כדי לבעוט בו.

שעה זו היתה המאושרת בשעותיה של האם, אלא שחששותיה שמא תפגע עין הרע באישי ביתה לא ידעו גבול, לכן לא חדלה מלמלמל "מפני פגיעתו של חומד כי יחמוד" עד אשר נעלמו מעיניה.

מערבית: ששון סומך

חמוטל בר יוסף

האשה ההיא

לאשה ההיא
שְׂדִים גְּדוֹלִים מְמַלְאִים בְּשֶׁר
וְתַבְלִינִים.
תְּמִיד פְּטֻמֹּתֶיהָ נֹטְפוֹת דָּם
כְּמוֹ וּלְדוֹת שְׂפָנִים חוֹלִים
שֶׁאֵבָא שְׁפָן מִכְּרַח לִזְלֹל.
מִתְחַלל מִהֲרָאשׁ.

לאשה הַמֵּיָא
פְּנִים עֲטוּפוֹת צִיפֵי שַׁחַר
וְהִיא צוֹחֶקֶת בְּלִי הַפְּסָקָה
בְּקוֹל שְׁנִי.
אִיזָה רִחִים גְּדוֹלִים בֵּין שְׁנֵיהָ
וּבֵין עֲגֻבוֹתֶיהָ!
הָרוּחַ מְרַשֶּׁשֶׁת שֶׁם אֶת הַבֶּשֶׂר.

וּכְשֶׁהִיא מִתְרַמֶּמֶת מִמִּנְחָתָהּ
קוֹרֶסֶת עַל קֶרְסֵלִי אֵלֶּה
אֶתָּה פּוֹשֵׁט אֶת צִנְאָרְךָ
עַל אֲנִי יִרְקֵה הַחֶלֶק,
הַפְּשׁוּט כָּל כָּךְ,
וּמִפְּלִיג

נוֹסֵעַ סְמִי
בְּכֶטֶן אֲנִית מִשָּׂא יְצוּקָה עוֹפֶרֶת
מִמְלָאָה דָם וְתַבְלִינִים.